

30 let Združenja umetnikov Škofja Loka

Škofja Loka, mnogokrat oklicana tudi za slovenski Barbizon, je že od nekdaj navdihovala in spodbujala ustvarjalce, neumoren ustvarjalni duh tukaj vztraja, kljubuje in se bolj ali manj uspešno razširja že stoletja. Nedvomno je nekaj v tej pokrajini, ki navdihuje in spodbuja k raziskovanju ter umetniškemu izražanju.

Loka ostaja večen dolžnik umetnikom, zlasti Ivanu Groharju, saj jo je ovekovečil v svojih delih. Oljna slika Škofja Loka v snegu, 1905, ki jo hrani Narodna galerija v Ljubljani, je morda najlepša upodobitev tega mesta. Prav Groharjev primer že sam po sebi navaja k vprašanju, kako je s položajem umetnikov v loškem mestu danes. Pa ne, da bi nas zanimalo, ali se ga še kaj napijejo in potem katero ušpičijo. Ali njihov glas pride do mestnih veljakov, jim ti prisluhnejo? Se za njihovo delo kdo zanima, naletijo v javnosti vsaj na odmev? Se meščani in vaščani zavedajo, da teh ljudi ne smemo soditi po njihovem videzu in obnašanju, ampak

Podelitev prve Groharjeve nagrade akademskemu slikarju Francetu Miheliču.
Od leve proti desni: Andrej Pavlovec, France Mihelič in Ive Šubic, 1980. (foto: Tomaž Lunder)

po njihovih delih. Kajti mnoga od teh bodo ostala in pričala o našem času tudi takrat, ko se ne bo nihče več spominjal današnjih veljakov in tajkunov, političnih strank in raznih elitnih združb, uspešnih in neuspešnih podjetij itd. Ostalo bo le tisto, kar ima duhovno in umetniško veljavo. Če se postavimo v današnji čas – kaj življenju nudi lepoto, katere so vrednote tukaj in zdaj? Zdaj, ko grozi parku na Štemarjih tripasovnica, ki bo zarezala z asfaltno prevleko, bo idila Štemarjev ostala le še na Groharjevi in Berkovi upodobitvi.

Po Ivanu Groharju se je imenovala tudi znamenita umetniška kolonija, ki se je odvijala v škofjeloškem prostoru v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Organizirala jo je takratna kulturna skupnost pri Skupščini občine Škofja Loka, njen vodja je bil Andrej Pavlovec, kustos in ravnatelj Loškega muzeja. Razmišljanja, živahni pogovori in polemike o aktualnih temah so dali besedo o ustanovitvi strokovnega združenja, ki je padla na plodna tla.

Takšno društvo naj bi skrbelo za razvoj ustvarjalne dejavnosti na kulturnem področju v občini ter boljšo povezavo med umetniki samimi in kulturno skupnostjo. Jeseni 1978 so Berko, Pavel Florjančič, Herman Gvardjančič in Franc Novinc oblikovali pripravljalni odbor za ustanovitev društva. Ustanovni občni zbor **Združenja umetnikov Škofja Loka** je bil 4. junija 1979, v Knjižnici Ivana Tavčarja. Ustanovni člani so bili: Berko, Pavel Florjančič, Marjan Gabrijelčič, Herman Gvardjančič, Janez Hafner, Zdenko Huzjan, Tone Logonder, Franc Novinc, Jože Peternelj in Ive Šubic, ki je občni zbor tudi vodil. V 30-ih letih delovanja so bili za predsednike izvršnega odbora izvoljeni Franc Novinc, Herman Gvardjančič, Marijan Gabrijelčič, Janez Hafner, Franc Berčič - Berko, Neža Maurer, Metod Frlic, Simon Mlakar in Tomaž Lunder.

Združenje je imenovalo Umetniški svet kot strokovni organ za reševanje umetniških vprašanj, kot so ugotavljanje in ocenjevanje kakovosti umetniških del članov, odločanje o sprejemu novih članov in predlaganje kandidatov za nagrade, štipendije in priznanja.

Berko v ateljeju. V sedemdesetih letih je občina Škofja Loka umetnikom za ustvarjanje nudila ateljeje v starološkem gradu.

Združenje umetnikov Škofja Loka združuje ustvarjalce kulture, katerih dela pa presegajo občinske meje in imajo pomemben delež kulture tudi v nacionalnem prostoru. Razstave, kolonije, koncerti, publikacije združenja, Groharjeva nagrada in štipendija so dejavnosti združenja, ki pomembno zaznamujejo škofjeloško kulturno področje. Združenje spodbuja svobodo ustvarjanja, produkcijo izvirnih umetniških del in raziskovanje na likovnem, glasbenem ter literarnem področju. Poleg skupinskih nastopov

smo ustvarjalci predvsem individualci, vsak na svojem področju. Morda je še najlažje biti svoboden in pluralen pri umetniški produkciji, ker ustvarjaš neodvisno od trga, vsak sam zase, kot v nekem laboratoriju.

Združenje umetnikov združuje ustvarjalce različnih umetniških zvrsti: slikarstva, kiparstva, fotografije, oblikovanja, stripa, glasbe, literature, publicistike, tkanja in rezbarstva, dramske igre ter publicistike. Vseh članov, od ustanovitve do danes, je bilo šestdeset.

Ponosni smo na naše loške rojake, umetnike predhodnike, zlasti pa na ustanovitelje našega združenja, ki so zastavili pot našemu delovanju, za katerega pa mislim, da v tridesetih letih ni opešalo in izgubilo ritma. Smo torej tisti, ki skrbimo za umetniško kontinuiteto in ohranjanje tradicije, smo skrbniki ter tvorci hkrati. Večplastnost našega poslanstva je odgovorna in zahtevna naloga, uspeva nam spajati žlahtnost in slavo minulih časov z umetniškimi izzivi sodobnosti.

V času pred ustanovitvijo Združenja umetnikov so bili nekateri zelo kritični do nenehnega poudarjanja, da je Škofja Loka »slikarsko« mesto. Res je, da se skozi to mesto sprehodilo veliko slovenskih slikarjev. Praktično vsi naši impresionisti, poleg njih pa še Anton Ažbe, Gabrijel Stupica, France Mihelič, Ive Šubic, vendar ni ostalo od njih v Škofji Loki prav veliko. Mesto ni bilo sposobno zadržati vsaj nekaj pomembnih slik, tako impresionistov kot tudi kasnejših slikarjev, ki so v Škofji Loki ustvarjali in nekateri tudi živeli. Mesto ni imelo slikarske zbirke teh slikarjev in je nima še danes! Loko so kasneje močno prehitela prenekatera mesta, kot na primer Slovenj Gradec, Koper, Ribnica, Maribor, Kostanjevica, Velenje idr.

Umetniki so upali, da si bodo z ustanovitvijo stanovskega združenja v večni bitki in stalnem potrjevanju lažje izborili svoje mesto v družbi.

Odprtje Galerije Ivana Groharja, razstava Franca Novinca ter koncert Uroša Lovšina, 16. januar 1987.

Prva pregledna razstava je bila že kmalu po ustanovitvi, 21. decembra 1979, v galeriji na Loškem gradu. Ob letni razstavi 1980 na Loškem gradu je izvršni odbor med drugim zapisal, da je »Združenje umetnikov strokovna organizacija, z namenom ustvarjanja in posredovanja umetniških del z vseh področij umetnosti. V njem je zbrana večina umetnikov naše občine in tako predstavlja v kulturi tega območja vrh strokovnosti. Zato nam je kulturna skupnost zaupala načrtovanje razvoja umetnosti v občini [...] odkar smo združeni, se je pokazalo, kakšna je ustvarjalna moč umetnikov naše občine, kako pomemben je naš delež v slovenskem, jugoslovanskem, deloma celo v mednarodnem prostoru [...] k aktivnemu sodelovanju želimo pritegniti tiste, ki še stojijo ob strani. Vključevati želimo mlade umetnike. Kulturna skupnost posveča umetniškemu ustvarjanju vse večjo pozornost kot do sedaj«.¹

V enoletnem pregledu 1982 je izvršni odbor združenja predstavil strategijo delovanja društva, in sicer: stalna koncertna in razstavna dejavnost; Groharjeva kolonija; večkratna letna izmenjava z združenji po Sloveniji in Jugoslaviji; urejen odkup del; sodelovanje pri vseh vitalnih vprašanih kultiviranega bivanjskega prostora. Iz Uvoda v tem katalogu² navajam še nekatere zanimive misli, ki so aktualne še danes: »[...] pozorno spremljamo nastajanje Zakona o samostojnih kulturnih delavcih. Kot vodilni motiv vodi misel, da je naloga ustvarjajočih spreminjati duhovne razmere, odkrivati konfliktne situacije, predvsem pa kazati na dileme sodobnega sveta.

Zavedamo se, da je naša moč v moči naših del, vendar se tudi zavedamo,

da se z zmanjšanjem družbenega dialoga odmika prava in pristna funkcija umetnosti. Izogibati se moramo hermetizmu, kjerkoli in kadarkoli se pojavi, izganjati moramo potrošniško miselnost, ker se nam useda v bistvene postulate umetniškega dela; mi smo za unikate, ona je za fabrikante. Proizvodov človekovega duha ne smemo zbanalizirati«.

Združenje je leta 1980 sprejelo pravilnik o podeljevanju **Groharjeve nagrade** in **Groharjeve štipendije**. Podeljujeta se umetnikom, ki so bili rojeni, so ustvarjali ali so kakorkoli prispevali k bogatitvi širšega škofjeloškega prostora, namenjeni sta spodbu-

Časopis, ki ga izdaja Združenje umetnikov Škofja Loka ob vsakoletni Koloniji Iveta Šubica. (foto: Tomaž Lunder)

1 Združenje umetnikov Škofja Loka / Letni katalog, 1981.

2 Združenje umetnikov Škofja Loka / Letni katalog, 1982.

janju umetniške dejavnosti na območju Škofje Loke. Nagrada se podeljuje umetnikom, ki so prispevali pomembna dela v zakladnico slovenske kulture. Štipendija je namenjena mlajšim nadarjenim umetnikom, omogočala naj bi mesec ali dva nemočenega ustvarjanja. Želja je bila, da bi se to obdobje podaljšalo, vendar so stvari šle v nasprotni smeri, ohranila pa sta se kontinuiteta in ugled. Prva Groharjeva nagrada je bila podeljena Francetu Miheliču, Groharjeva štipendija pa Janezu Hafnerju. France Mihelič je ob tej priložnosti mestu Škofja Loka ponudil zbirko svojih del. Od 1996 je podarjena zbirka na ogled v Kašči na Spodnjem trgu.

V sedemdesetih letih je bila klima umetnikom bolj naklonjena. Od leta 1979 so člani združenja pridobili ateljeje, ki so bili zlasti pomembni za mlade ustvarjalce; najprej enega v stolpu Loškega gradu, nato pa še sedem v starološkem gradu. Število ateljev se je iz različnih vzrokov počasi zmanjševalo. Po letu 1985 so jih morali zapustiti še zadnji umetniki, ker so takrat v teh prostorih uredili poštarški muzej, tako sta zamrla tudi druženje in delovanje.

Leta 1980 sta Združenje umetnikov in Glasbena šola Škofja Loka začela prirediti glasbeno-slikarske prireditve, **Loške umetniške utripe**, v kapeli Puštalskega gradu. Ime prireditve je izbral skladatelj, član združenja, Marijan Gabrijelčič. Po njegovem naj bi izbrano ime ponazarjalo različne utripe – vtise, tako glasbene kot likovne. V okviru prireditev se je med letoma 1980 in 1987 zvrstilo več kot trideset koncertov. Nastopili so različni domači in tuji glasbeniki, med njimi Miloš Mlejnik, Gorjan Košuta, Aci Bertonec, Andrej Grafenauer, Fedja Rupel, Dubravka Tomšič-Srebotnjak, Alenka Maier-Popov, Velislava Palačorova, Dejan Bravničar in zasedbe Trio Lorenc, Arkadija trio, Gorjan trio. Na razstavah so se predstavili predvsem loški slikarji, člani združenja in nekateri gostje, med njimi Boni Čeh, Ivan Seljak - Čopič, Milan Butina.

Po letu 1985 je bilo prireditev čedalje manj, začeli so se problemi s financiranjem. Eden od dejavnikov, zaradi katerih so Loški umetniški utripi počasi zamirali, je bil tudi ta, da se je dejavnost takratnih članov preusmerila v pridobivanje lastnega prostora. Ponudila se je možnost za lastno galerijo in dejavnost v njej.

Dobili smo sicer majhno, vendar simpatično galerijo – **Galerijo Ivana Groharja**, ki smo jo obnovili s prostovoljnim delom, čeprav so se razširjale krilatice, da bi morda mesto bistveno več pridobilo, če bi bila v tem prostoru kakšna trgovina – toliko o »slikarskem mestu«.

Postavitev umetniških tabel ob vpadnicah v občini Škofja Loka, 1998. (foto: Tomaž Lunder)

Leta 1980 je zaživela misel, da bi na Loškem gradu uredili stalno slikarsko zbirko, razstavno dejavnost pa prenesli tudi v mestno jedro. Na Odboru za revitalizacijo mestnega jedra Občine Škofja Loka so združenju za načrtovano razstavno galerijo leta 1984 dodelili prostore na Mestnem trgu 37, v katerih je bil pred tem INDOK center. V obnovo prostorov je bilo vložena veliko prostovoljnega dela takratnih članov. Uradno odprtje je bilo naslednje leto in galerija je postala sedež Združenja umetnikov. Galerijski svet je skrbel za program, ki je bil usmerjen predvsem k predstavitvi sodobnih likovnih ustvarjalcev in izmenjavi ter povezavi z drugimi slovenskimi in zamejskimi razstavišči. Na leto se je zvrstilo približno 11 razstav, ki so v Škofjo Loko pripeljale kakovostne sodobne avtorje, Groharjeva galerija pa si je pridobila pomemben položaj v slovenskem likovnem prostoru. Poleg razstavne dejavnosti so bile v prostorih galerije tudi glasbene in literarne prireditve.

V 90. letih prejšnjega stoletja se je začelo zapletati glede lastništva prostorov in najemnine. Stavba na Mestnem trgu 37 je bila namreč denacionalizirana in dodeljena nekdanji lastnici. Takratna škofjeloška oblast in Izvršni svet občine sta vztrajala pri vrnitvi lokala prejšnjim lastnikom v naravi, kljub temu, da bi lahko na državnem nivoju pridobili sredstva za odkup, na podlagi Zakona o posebnem statusu prostorov za širši družbeni pomen. Združenje je galerijo še ohranilo, vendar so se pojavili finančni problemi zaradi najemnine. Ves denar, ki ga je združenje dobilo od občine in sponzorja, je porabilo za najemnino in osnovne stroške galerije, vso razstavno dejavnost so člani opravljali prostovoljno. Dolgoletni sponzorji galerije so bili podjetnik Janez Jenko, Ilonka Rihar, kasneje pa podjetje Profil in Pizzerija Mateja. Po zapletih in različnih prizadevanjih je Galerijo Ivana Groharja dobil v upravljanje Loški muzej. Programska usmeritev galerije se je še nekaj časa nadaljevala, leta 2001 pa je bil sklenjen dogovor o sodelovanju med Loškim muzejem in Združenjem umetnikov v okviru skupnega galerijskega sveta. Loški muzej je 2006 razpustil galerijski svet in od takrat združenje formalno nima več vpliva na galerijsko dejavnost v Galeriji Ivana Groharja. Sodelovanje z Loškim muzejem sicer ni ustavljeno, združenje ima še na razpolago termin za razstavo del s Kolonije Iveta Šubica in od leta 2002 tudi za razstavo Mali format, ki je zasnovana kot prodajna razstava umetniških del manjšega formata, v času pred božično-novoletnimi prazniki.

V Galeriji Ivana Groharja je bilo v 22 letih – od uradnega odprtja leta 1987 do leta 2009 – okoli 200 kakovostnih in odmevnih razstav. Poleg domačih avtorjev, članov združenja, se je predstavilo veliko pomembnih in vplivnih imen, od starejših, že uveljavljenih avtorjev do prodornih in obetavnih predstavnikov mlajše generacije. Naj omenimo le nekatere: France Mihelič, Ive Šubic, Zmago Jeraj, Herman Gvardjančič, Franc Novinc, Jože Slak - Đžoka, Boris Zaplatil, Andraž Šalamun, Boris Jesih, Franc Rotar, Andrej Jemec, Zdenko Huzjan, Valentin Oman, Tugo Šušnik, Lojze Logar, Marko Jakše, Metod Frlic, Jožef Muhovič, Dragica Čadež, Aleksij Kobal, Giani Llallosi, Lojze Spacal, Vladimir Makuc, Žarko Vrezec,

Marko A. Kovačič; v Galeriji Ivana Groharja sta še pred svojimi odmevnimi nastopi na svetovni sceni gostovala Mihael Štrukelj in Marjetica Potrč. S kakovostnim izborom razstavljalcev se je Groharjeva galerija uvrstila med najkakovostnejše slovenske galerije, prebivalci in obiskovalci Škofje Loke pa imajo vpogled v aktualno, sodobno dogajanje na področju umetnosti.

Združenje umetnikov je leta 1997 pričelo z organizacijo **Kolonije Iveta Šubica**. Njen namen je bil, poleg druženja članov združenja in izmenjevanja idej, tudi ustvarjanje napisnih tabel pri vstopih v škofjeloški »okraj«. Nekaj let so nas unikatne table pozdravljale ob škofjeloških vpadnicah, toda tako kot že mnogokrat v zgodovini je občinska oblast izničila in prekinila tovrstno ustvarjanje. Kolonije so se do sedaj vedno odvijale izven Škofje Loke, prva je bila organizirana na kmetiji na Mlaki pod Starim vrhom, kasneje je prostor za ustvarjanje umetnikom ponudila Občina Gorenja vas-Poljane, in sicer v Poljanah, v rojstni hiši slikarjev Šubicev in kasneje v Lovskem domu.

Umetniki vedno ustvarjajo na temo, ki je vezana na bogato slikarsko dediščino Šubicev ali druge aktualne dogodke. Kolonija je štiridnevno srečanje članov združenja in gostov iz drugih slovenskih likovnih društev. Gostje na koloniji so ustvarjalci, ki se ukvarjajo z različnimi mediji, uveljavljeni umetniki in umetniki mlajše generacije, kolonije se udeležujejo tudi gostje iz tujine, tako je kolonija dobila mednarodni značaj.

Delovanje kolonije deloma podpirata občini Gorenja vas-Poljane in Škofja Loka ter različni pokrovitelji in posamezniki, družina Iveta Šubica, predvsem pa seveda člani združenja, ki vložijo veliko prostovoljnega dela. Leta 2009 so sklenili, da bo kolonija bienalna, vsako drugo leto pa bi organizirali tudi druge aktivnosti.

Dela iz kolonije so vsako leto predstavljena na razstavi v Galeriji Ivana Groharja, ob tej razstavi pa od leta 2002 redno izhaja tudi časopis, ki je tematsko vezan na kolonijo. V njem so poleg reprodukcij likovnih del tudi literarni prispevki, k sodelovanju povabijo tudi kustosa Loškega muzeja.

Člani združenja smo se že od samega začetka predstavljali na skupinskih razstavah. Takšnih razstav je bilo v tridesetih letih vsaj deset, in sicer večkrat v Mariboru, Kanalu ob Soči, Kostanjevici na Krki, Idriji, Ajdovščini, Vipavskem križu, Ljutomeru, Ljubljani, Freisingu idr. Kot društvo, ki deluje na loškem območju, smo se s posebnimi projekti pridruževali tudi občinskim praznovanjem nekaterih pomembnih obletnic: ob 120-letnici rojstva Ivana Groharja z razstavo *Krajina*, ob 100-letnici prve mestne električne razsvetljave z razstavo *Fiat lux*, ob 100-letnici športa na Loškem z razstavo v Loškem muzeju. Člani združenja so se leta 2007 predstavili v Galeriji Društva slovenskih likovnih umetnikov, na skupinski razstavi z naslovom *Ločani v Ljubljani*. Združenje sodeluje tudi z Društvom severno primorskih umetnikov, društvom iz Celja in drugimi. Plodno sodelujemo z Galerijo Marin iz Umaga, kjer se je na skupinskih ali samostojnih razstavah predstavilo že kar nekaj naših likovnikov, prek Galerije Marin pa v Galeriji Ivana Groharja gostujejo hrvaški avtorji.

Člani Združenja umetnikov ob skupinski razstavi ob 30-letnici delovanja in ob odprtju Sokolskega doma v Škofji Loki, junij 2009. (foto: Nives Lunder)

Sodelujemo tudi na prireditvi Venerina pot, saj dela naših članov popestrijo srednjeveški utrip Škofje Loke z likovnimi postavitvami ali s koncertom na trgu ali v atriju ene od hiš na Mestnem trgu.

Združenje je leta 2008 začelo sodelovati tudi z likovnim klubom Freisinger Mohr iz Freisinga. Jeseni 2008 je bilo povabljeno na letno klubsko razstavo *Freisinger Mohr* in na obširnejšo predstavitev Združenja umetnikov Škofja Loka v Freisingu. 29. aprila 2009 je v galeriji Altes Gefängnis z razstavo *Ohranjevalci in tvorci* sodelovalo 18 članov združenja. Na otvoritvi smo predstavili tudi pesmi Neže Maurer, v slovenskem in nemškem jeziku. Razstavo je finančno podprla Občina Škofja Loka.

Iz škofjeloškega območja prihajajo novi nadarjeni ustvarjalci, ki širijo dobro ime mesta, tako doma kot v tujini. Skrb zanje pa je bolj slučaj kot pravilo. Različnost naših članov, obilje oblik in konceptov so najboljše jamstvo za nadaljevanje življenja in ustvarjanja v pisani Loki. Veseli smo, da smo našo obletnico praznovali v prenovljenem Sokolskem domu, v upanju obnovitve duha sokolstva, svobode ustvarjanja in novih kulturnih prireditev v našem mestu.

LITERATURA:

Naglič, Miha: Kdor daje za umetnost, vlaga v večnost. V: *Združenje umetnikov Škofja Loka – 30 let*. Škofja Loka : Združenje umetnikov, 2010, str. 7–10.

Gvardjančič, Herman: O "slikarskem mestu". V: *Združenje umetnikov Škofja Loka – 30 let*. Škofja Loka : Združenje umetnikov, 2010, str. 11–12.